

Mladi za napredek Maribora 2020

37. srečanje

JEZIKOVNE RAZSEŽNOSTI NOVEGA PREVODA HOMERJEVE ILIADE

Slovenski jezik

Raziskovalna naloga

Avtor: NINA KUJUNDŽIČ LUKAČEK, ANA KAC

Mentor: DRAGO MEGLIČ
Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR
Število točk: 168/170

Maribor, 2020

Mladi za napredek Maribora 2020

37. srečanje

JEZIKOVNE RAZSEŽNOSTI NOVEGA PREVODA HOMERJEVE ILIADE

Slovenski jezik

Raziskovalna naloga

Maribor, 2020

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	8
	1.1 Namen in cilj raziskovalne naloge	9
	1.2 Hipoteze	9
2	TEORETIČNI DEL	10
	2.1 <i>Le začniva pri Homeri</i>	10
	2.1.1 Homersko vprašanje	11
	2.2 O obdobju nastanka	11
	2.2.1 Epika	13
	2.3 Jabolko spora	14
	2.4 Vsebina epa	15
	2.5 Značilnosti Homerjevega epa	22
	2.5.1 Heksameter	23
3	EMPIRIČNI DEL	25
	3.1 Metodologija	25
	3.2 Analiza jezika	26
	3.2.1 Razprava analize jezika	32
	3.3 Analiza sloga	34
	3.3.1 Razprava analize sloga	37
	3.4 Analiza zunanje zgradbe	38
	3.4.1 Razprava analize notranje zgradbe	44
4	UGOTOVITVE	45

5	IZBOLJŠAVE.....	48
6	DRUŽBENA ODGOVORNOST	49
7	ZAKLJUČEK.....	51
8	VIRI IN LITERATURA	52
	8.1 Literatura.....	52
	8.2 Spletni viri.....	52

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava jezika v verzih	29
Tabela 2: Primerjava sloga v verzih	34

POVZETEK

Raziskovalna naloga obravnava dva prevoda Iliade – stari prevod Antona Sovreta in novi prevod Jelene Isak Kres. Namen naše raziskovalne naloge je bil primerjati stari in novi prevod Iliade, da bi ugotovili, ali se razlikujeta v slogu, jeziku ter zunanji in notranji zgradbi. V teoretičnem delu smo predstavili avtorja Homerja, vsebino epa, značilnosti antičnega epa in heksameter. V empiričnem delu smo analizirali jezik, slog ter zunanjo zgradbo obeh prevodov ter ugotovitve med seboj primerjali. Ugotovili smo, da med prevodoma prihaja do razlik na vseh treh področjih, saj je besedišče novega prevoda prilagojeno literarni percepciji sodobnega bralca, uporaba heksametra pa je pri obeh prevodih včasih prilagojena čim natančnejšemu prevodu vsebine, ki se pri novem prevodu ne razlikuje od vsebine starega prevoda.

ZAHVALA

Za pomoč pri raziskovalni nalogi, za ideje in nasvete se iskreno zahvaljujema najinemu mentorju, ki naju je ob raziskovanju ustrezno usmerjal in hkrati spodbujal najine lastne želje. Hvala tudi najinima družinama za pomoč in podporo.

1 UVOD

Homerjeva *Iliada* je eden izmed najstarejših ohranjenih epov v zgodovini. S svojo vsebino nam omogoča pogled v tedanjo družbo, religijo in zgodovinsko dogajanje nasploh. Nastala je okrog leta 730 pr. Kr. in opisuje zadnje leto deset let trajajoče vojne med združeni Grki in Trojanci. Sestavlja jo 24 spevov, kot je bilo črk v takratni grški abecedi, sestavljenih iz grških heksametrov¹.

Ep o trojanski vojni podrobneje opisuje zadnje mesece bitke. Njen začetek sega v čas malo po poroki Ahilovih staršev, boginje Tetide in smrtnika Peleja, ko je spor med svati povzročila boginja Erida z jabolkom spora. Kasneje je na zabavi pri Špartancih trojanski princ ugrabil Menelajevo ženo, lepo Heleno, kar je izkoristil Agamemnon in Troji napovedal vojno.

V raziskovalni nalogi, ki je razdeljena na dva dela, želimo predstaviti zgodovino nastanka *Iliade* ter primerjati jezikovne prvine obeh prevodov. Prvi del raziskovalne naloge je teoretični. V njem bomo predstavili obdobje, v katerem je delo nastalo, povzeli vsebino ter izpostavili poglobljeno idejo in temo epa. Opisali bomo snov, t. i. jabolko spora – predzgodbo, ki sproži začetek te mogočne bitke. Posebno pozornost bomo posvetili avtorju *Iliade* Homerju, njegovemu slogu ustvarjanja in značilnostim njegovih epov ter predstavili homersko vprašanje, ki ga mnogi povezujejo z nastankom njegovih epov *Iliade* in *Odiseje*. V drugem, praktičnem delu pa se bomo posvetili jezikovnim značilnostim dveh prevodov *Iliade*. Starejšega je leta 1997 v slovenščino prevedel Anton Sovre, leta 2017 pa je novejšo različico pripravila Jelena Isak Kres. Primerjali bomo, kakšen je novi prevod *Iliade* v primerjavi s starim. Raziskali bomo, kakšne so spremembe na ravni besedišča in skladnje, kako je nova prevajalka upoštevala strukturo grškega heksametra v primerjavi s starejšim prevajalcem ter poiskali razlike v rimi. Posvetili se bomo raziskavi, kako se na ravni jezika odraža, da gre za sodoben prevod tega klasičnega dela.

¹ Heksameter je verz, sestavljen iz petih daktilov ali petih spondejskih stopic, šesta in zadnja stopica je obvezno trohejska.

1.1 Namen in cilj raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je raziskati jezik v novodobnem prevodu *Iliade* Jelene Isak Kres iz leta 2017, ga primerjati s prevodom Antona Sovreta iz leta 1958 ter:

- ugotoviti, kakšne so razlike v besedišču in skladnji med starejšim in novejšim prevodom *Iliade*,
- primerjati značilnosti grškega epa v starejšem prevodu z novejšim,
- preučiti, kako je novi prevod jezikovno osvežen, tj. kako ga je prevajalka z rabo jezika približala današnjemu bralcu.

1.2 Hipoteze

Ob raziskovalnem delu smo si zastavili naslednje hipoteze:

- Hipoteza št. 1: Vsebinskih razlik med starejšim in novodobnim prevodom *Iliade* ni.
- Hipoteza št. 2: Novejši prevod je prilagojen literarni percepciji sodobnega bralca, kar se kaže v posodobljenem besedišču.
- Hipoteza št. 3: V sodobnem prevodu uporaba heksametra ni tako dovzetna kot v starejšem.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 *Le začniva pri Homeri ...*²

Iliada in *Odiseja* predstavljata začetek in obenem vrh grške epike. Njun domnevni avtor je Homer. Homer (grško Hómeros) naj bi živel v 8. ali 9. stoletju pr. Kr. na območju Male Azije. Za čast njegovega rojstnega mesta se je potegovalo sedem mest (Kos, J., 2005, str. 55). Splošno prepričanje, da je bil Homer iz antične pokrajine Jonije, se zdi razumljiva domneva, saj v epih prevladuje jonijski dialekt. Čeprav sta se Smirna (grško mesto na osrednji obali Male Azije) in Hios (otok v vzhodnem Egejskem morju) zgodaj začeli potegovati za čast njegovega rojstnega kraja in so se jima pridružila še druga mesta, se niso nikjer ohranili preverjeni dokazi o rapsodu, ki naj bi bil v svojem času izjemen. Najbolj konkreten dokaz je, da naj bi njegovi predniki Homeridi prebivali na egejskem otoku Hiosu, vendar pa se avtor v epih sklicuje tudi na vzhodno egejsko okolje (Britannica, 2020). O njegovem življenju so ohranjene samo pripovedke. Nekateri menijo, da je bil slep, nekateri, da je mnogo potoval, prosjačil in zavoljo pomanjkanja tudi umrl. Vsekakor je živel na prelomu dveh velikih dob po koncu kretske-mikenske kulture, ko so grška plemena osvojila Trojo, uničila Minosovo kraljestvo in kiklopsko zidovje v Mikenah. Novi gospodarji so si sezidali svoje dvorce po egejskih otokih ter grških obalah. Na svojih dvorcih so večkrat prirejali razkošne pojedine, kamor so velikokrat povabili tudi potujoče pevce, tako imenovanje aojde ali rapsode. Po gostiji so jim ti zapeli krajšo balado ali recitirali daljše rapsodije, v katerih so proslavljali junaška dela gostiteljevih prednikov. Eden takšnih potujočih pevcev je bil tudi Homer (Gantar, 1999, str. 183).

² France Prešeren, Glosa (Poezije, 1972).

2.1.1 Homersko vprašanje

Že v antiki so se o Homerjevem avtorstvu oglasili dvomi, iz katerih je nastalo tako imenovano »homersko vprašanje«, ki ga sestavlja dvoje vprašanj. Prvo je opredelila že antična filologija, ki je na podlagi razlik med epoma sklepala, da ju ni mogel ustvariti isti pesnik. Nagibali so se k misli, da je *Odiseja* vsaj za generacijo mlajša od *Iliade*. Drugo vprašanje je dokončno opredelil nemški klasični filolog F. A. Wolf leta 1795 v knjigi *Prolegomena ad Homerum*, v kateri je zapisal, da epa nista enoviti celoti, ampak da sta sestavljena iz več krajših, ljudskih junaških pesmi, ki so jih leta 527 pr. Kr. na ukaz atenskega tirana Pejzistrata zbrali in mehanično združili v celoto (Kos, J., 2005, str. 55). Po objavi Wolfovega dela je nastal razkol v vrstah klasičnih filologov. Učenjaki so se razdelili v dva nasprotujoča si tabora, v analitike in unitarijance. Unitarijanci so še naprej verovali v resničnost njegove pesniške eksistence, medtem ko so analitiki Homerjevo poezijo analizirali, da bi potrdili svoje dvome o Homerjevem avtorstvu. Spor se po 170 letih še vedno ni polegel, vendar pa so se umirile razmere med analitiki in unitarijanci. Nekateri v Homerju vidijo pesnika, ki je ustvaril prvotno jedro, okoli katerega so poznejši uredniki nanizali vložke in motive tako, da je pesnitev privzela sedanji obseg. Drugi v njem vidijo pesnika, ki je ciklus že obstoječih pesmi povezal v homogeno celoto. Tretji razlikujejo dva Homerja; prvi je zasnoval pesem, drugi pa jo retuširal. Obstaja še veliko drugih hipotez in teorij. Ameriški klasični filolog Milman Parry je zastavil vprašanje, ali je Homer pesnitvi zapisal sam. Sprašuje se, ali je mogoče pesnitev tako enovite kompozicije zasnovati ter zapeti na pamet (Gantar, K., 1963, str. 20–23). Dandanes prevladuje mnenje, da sta pesnitvi kljub morebitnim poznejšim spremembam enoviti deli in da je Homer njun dejanski avtor – če ne obeh – vsaj *Iliade* (Kos, 2005, str. 55).

2.2 O obdobju nastanka

Iliada je nastala v obdobju antike, ki zajema čas od 9. oz. 8. stoletja pr. Kr., ko so Grki razvili lastno pisavo na podlagi feničanske, do leta 476 po. Kr., ko je propadel zahodnorimski imperij. Antična književnost obsega staro grško in rimsko književnost, ki so jo ustvarjali v južnoevropskih

deželah od Grčije do Španije pa tudi v sredozemskih deželah severne Afrike in Bližnjega vzhoda. Književnosti je vpliv vere in mitologije dal duhovno podlago. Ustvarjalci so v svoja dela zelo pogosto vključevali bogove, upodobljene v obliki idealiziranih ljudi (antropomorfizem), ki so imeli veliko moč pri razpletu dogodkov ter so se nemalokrat poigrali z nedolžnimi človeškimi življenji. Grki so bili politeisti – verovali so v več bogov, kar so kasneje Rimljani od njih prevzeli, bogovom pa so nadeli le nova imena. Med Rimljani so grško kulturo širili sužnji, ki so jih iz ozemlja stare Grčije pripeljali na Apeninski polotok. Kasnejša nadvlada krščanstva v 4. in 5. stoletju je pripomogla h koncu antične književnosti.

V antiki so nastale skoraj vse danes znane književne zvrsti in vrste. Lirika je razvila elegijo, epigram, himno, ljubezensko pesem, odo, satiro in druge, epika je razvila epske ali pripovedne zvrsti, kot so ep, roman, bajka, novela, pravljica, dramatika pa tragedijo in komedijo. Pogosto so ustvarjali še polliterarne zvrsti ali vrste, kot so zgodovinski in filozofski spisi, filozofska proza, bibliografije, pisma ipd.

Starogrško književnost delimo na tri obdobja. Prvo je arhaično obdobje, ki je pomembno predvsem zaradi razvoja grške epike in lirike. V času od 9. do 7. stoletja pr. Kr. se je razširil ep s pesnitvami Homerja in njegovih naslednikov, ki se je razvijal na območju Male Azije, ki so ga naselili Jonci. V 7. stoletju pr. Kr. je sledil razmah lirike, ki so jo ustvarjali Eolci v Mali Aziji, Dorci na Peloponezu, Siciliji in v Atenah, in je trajal do sredine 5. stoletja pr. Kr. Najpomembnejši ustvarjalci tega časa so Homer, Sapfo in Anakreont. Drugo obdobje se po pokrajini Atika, katere glavno mesto so Atene, imenuje atiško obdobje in je trajalo od 6. do 5. stoletja pr. Kr. Temeljne zvrsti tega časa so bile tragedija, komedija in proza. S Sofoklejem so dosegli vrh tragedije, to pa jo je prvi presegel William Shakespeare šele ob koncu 16. stoletja. Tretje in zadnje obdobje je helenistično obdobje, ki se prične z Aleksandrovo osvojitvijo Orienta leta 330 pr. Kr. in traja v ožjem smislu do leta 30. pr. Kr., ko Rimljani osvojijo Egipt in grška književnost postane del rimskega imperija. Za to obdobje je značilno, da so grško književnost povezali z orientalskimi značilnostmi. Razvijati se je začela na dvorih in v velikih trgovsko-obmorskih mestih. Književnost začnejo ustvarjati poklicni literati, ki so bili učenjaki, s čimer književno delo dobi izrazit učenjaški in izobraževalni značaj (Kos, 2009, str. 22–25).

Stari Grki so v svetu pustili velik umetniški in kulturni pečat, saj so s svojim umetniškim ustvarjanjem svojim naslednikom zadali smernice in s tem pomembno vplivali na nadaljnji razvoj književnosti.

2.2.1 Epika

V stari Grčiji so verjeli, da sta začetnika literarnega izročila pesnika Homer in Heziodom. S svojimi deli nista vplivala le na razvoj književnosti, temveč sta pripomogla tudi k razvoju grške kulture. Herodot je zapisal, da sta »Helenom ustvarila teogonijo, dala bogovom imena, porazdelila mednje časti in opravila ter nakazala tudi njih zunanost« (Herodot, 1953, str. 172).

Epika (iz grškega *epos*, »beseda« ali »govor«) je najstarejša grška zvrst, ki obsega daljša pripovedna besedila. Tvorjena so v olepšanem jonskem grškem narečju in spesnena v heksametru. V celoti ohranjeni epi iz tega obdobja so Homerju pripisani *Iliada* in *Odiseja* ter Heziodova *Teogonija* in *Dela in dnevi*. Vsebino za pripovedi ter jezikovne oblike so povzemali iz indoevropskih del.

Nekateri dokazi govorijo o tem, da je bila epika dostopna le na aristokratskih gostijah, kjer je pevec »aoidos« opeval junaška dejanja. Kljub temu je bila epika dostopna veliki večini Grkov na nastopih in javnih obredih in slavjih. Skupaj z zborom iz epskega repertoarja je nastopil rapsod³ ali »šivalec pesmi«. Pomen epike se je prav zaradi množičnih javnih nastopov bistveno povečal. Epske pesnitve so predstavljale temelj verskih, političnih, etničnih in vojaških vrednot. Epika je kljub mnogim razlikam med polisi omogočala združitev starih Grkov in tako skupaj z olimpijskimi igrami veljala za panhelensko⁴. Pesnitve same resda zgolj megleno priznavajo obstoj ljudstva Grkov, vendar je v njih moč prepoznati skupne vrednote, kot na primer v *Iliadi* moč vojske in vojakov, ki se združijo proti skupnemu sovražniku (Whitmarsh, 2013, str. 51–52).

³ Rapsod je pri Starih Grkih potujoči pevec ali recitator epskih pesmi.

⁴ Panhelensko pomeni *nanašajoč se na vse Grke*.

2.3 Jabolko spora

Začetek mogočne, deset let trajajoče vojne sega daleč nazaj, v čas, še preden se je rodil glavni junak in bojevnik Ahil. Na poroko njegovih staršev, smrtnika Peleja in boginje Tetide, so bili povabljeni vsi bogovi razen boginje jeze in prepira Eride. Zaradi želje po maščevanju je med svate vrgla jabolko z napisom »Za najlepšo«, boginje pa se nato niso mogle zediniti, katera izmed njih naj ga dobi. Seme vojne, v kateri se je bojeval Ahil, je torej vzknilo na njegovem dvoru že pred njegovim rojstvom. Za rabsodnika so izbrali mladega Parisa (v *Iliadi* velikokrat imenovanega Aleksander), trojanskega princa in sina kralja Priama. Izbiral je med tremi boginjami in vsaka mu je obljubila različne dobrine. Hera, boginja družine in plodnosti, mu je ponudila bogastvo in slavo, Atena, boginja modrosti in bojevnikov, mu je obljubila srečo v bojih, Afrodita, boginja ljubezni in lepote, pa mu je obljubila srečo v ljubezni z najlepšo žensko na svetu. Paris je izbral slednjo in s tem sebe ter ostale Trojance obsodil na smrtno sovraštvo zavrženih boginj.

Po poroki je Paris odplul v Šparto na obisk h kralju Menelaju, kjer se je zaljubil v njegovo lepo ženo Heleno in jo skupaj z njenim imetjem odpeljal v Trojo. Kmalu po ugrabitvi sta razžaljeni Menelaj in njegov zaveznik Odisej odpotovala v Trojo, kjer sta skušala vrnitev Helene doseči po diplomatski poti. Ker sta Parisovo odločitev podpirala tako oče Priam in starejši brat ter prestolonaslednik Hektor, jima Menelajeve žene ni uspelo dobiti nazaj. To trojansko izdajo je izkoristil Menelajev brat Agamemnon, kralj Miken, ki je združil vse Grke⁵ in z mogočno vojsko odplul proti Troji ter s tem pričel desetletno bitko za Trojo. Njegov najmočnejši bojevnik je bil brzonogi Ahil (po svojem očetu Peleju je v *Iliadi* velikokrat poimenovan Pelid), Tesličan iz Ftije⁶ in kralj Mirmidoncev⁷. Kot majhnega dečka ga je mama potopila v reko Stiks, s čimer je postal neranljiv z izjemo pete, za katero ga je mama držala nad gladino. Njegov najmočnejši tekmeč je bil junaški trojanski princ Hektor. Z njunima usodama se poigravajo bogovi iz Olimpa, ki še zdaleč niso nepristranski ter posegajo na bojišča in vplivajo na končni izid (Homer, str. 9-10, 2017).

⁵ Grke Homer v *Iliadi* poimenuje Heleni, Ahajci, Danajci ali Argejci, čeprav ta imena predstavljajo le nekatera ljudstva, ki so odplula proti Troji.

⁶ Ftiji je pokrajina na jugu Tesalije, od koder je bil doma Ahil.

⁷ Mirmidonci ali Mravljaki sestavljajo pleme, ki je po legendi nastalo iz mravelj na otoku Ajgin, nato pa zaživel na Tesaliji.

2.4 Vsebina epa

Prvi spev pripoveduje o vzroku Ahilove jeze – o sporu med Ahilom in kraljem Atridom Agamemnonom. V ahajskem vojaškem taboru, utrjenem pred Trojo, se je pojavil svečenik Hrisēs, ki je želel odkupiti svojo hčer, ujetnico Hriseido. Medtem ko so mu bili drugi Ahajci pripravljene ustreči, ga je Agamemnon zavrnil, saj je bila Hriseida njegov častni plen in jo je vzljubil. Svečenik iz bližnjega mesta Hrise se je obrnil na svojega božanskega zaščitnika, boga Apolona. Po Ahajcih je začela kositi smrtonosna kuga. Da pa je bil za kugo kriv Agamemnon, je to najprej moral potrditi njihov svečenik Kálhant. Ta se je obotavljal, saj bi razglas pomen hud udarec za kraljevo čast, vendar jo je nenazadnje vendarle naznanil, saj je bil pod zaščitništvom Ahila. Zato je bil Agamemnon primoran Hriseido vrniti. Agamemnon je bil prepričan, da je za razglas kriv Ahil, zato mu je iz maščevanja vzel njegov častni plen, ujetnico Briseido. Kuga je bila ustavljena, vendar je bil Ahil tako užaljen, da se ni več hotel bojevati za kralja in njegovo vojsko. Molil je k svoji materi, morski boginji Tetidi, naj Ahajci boleče občutijo njegov umik iz boja, saj bo tako Agamemnom ugotovil, kako pomembnega vojaka je izgubil. Tetida ustreže sinu, Zevs pa Tetidi.

Zevs se je v drugem spevu odločil, da bo Agamemnonu poslal varljive sanje, da ga spodbudi, da je čas za odločilni napad. Agamemnona so sanje spodbudile, saj so ga prepričale, da ga čaka zmaga. Vendar pa se je odločil, da bo svoje vojake najprej preizkusil. Zlagal se jim je, da mu je Zevs veleval opustiti vojno, ki bi jo izgubili, in se vrniti domov. Vojaki so ga presenetili, saj so bili pripravljene na odhod domov. Posredovati je moral Odisej, ki je vojsko prepričal, naj ostane in nadaljuje boj. Tako Ahajci kot tudi Trojanci so se začeli pripravljati na novo bitko. V drugi polovici speva so naštetih vojskovodje in kraji, iz katerih prihajajo posamezni poveljniki. Na seznamu je tudi število ladij in vojakov, ki jih vodijo navedeni poveljniki. Omenjen je tudi Ahil, vendar mu ni mar za razvrščanje vojakov; ker ga je kralj užalil, ob ladjah zgolj počiva. Pa vendar je kmalu vstal. Seznam se nadaljuje, na koncu je še enkrat omenjen Ahil, kujajoč se ob ladjah. Njegovi možje in konji se dolgočasijo. Zevs pošlje Trojancem nebeško odposlanko Irido, da bi jih opozoril na ogromno vojno, ki prihaja nad njihovo mesto. Trojanci se hitro pripravijo, sledi seznam trojanskih čet in njihovih vojskovodij. Ta je krajši od ahajskega seznama.

Na začetku tretjega speva se vojski že odpravljata druga nad drugo, ko iz trojanskih vrst izstopi Paris in začne izzivati Ahajce, vendar se ob pogledu na mogočnega Menelaja prestraši in pobegne. Brat Hektor ga okara in Paris je končno pripravljen na spopad z Menelajem, vendar pod pogojem, da bo njun spopad odločilen in da bo prinesel konec vojne, zmagovalcu pa bo pripadla ugrabljena lepa Helena. Menelaj in obe vojski se strinjata s Parisovim predlogom. Sklep potrdijo z žrtvovanjem, kamor je povabljen tudi kralj Priam. Pozneje božja odposlanka Irida na trojansko obzidje pokliče Heleno. Heleno je Paris zapeljal, da je zapustila svojega moža, svojo hčer in domovino in pobegnila z njim v Trojo. Medtem ko je ona zaradi svojega dejanja nesrečna in se čuti krivo, je Trojanci ne obsojajo, občudujejo namreč njeno lepoto. V pričakovanju dvoboja med njenim bivšim ter njenim sedanjim možem Helena Priamu pojasnjuje, kdo je kdo v ahajski vojski. Po začetku boja med Menelajem in Parisom Afrodita v zadnjem hipu reši Parisa pred gotovo smrtjo, saj ga zavije v oblak in prenese v trojansko kraljevo hišo. Afrodita nato ukaže Heleni, naj se odpravi k Parisu. Medtem ko se ljubita, Menelaj jezen išče Parisa po bojišču. Ker ga ne najde, ga Agamemnon razglasi za zmagovalca.

Po Menelajevi zmagi nad Parisom bi se morala vojna končati s premirjem, vendar je Zevs v četrtem spevu Heri in Ateni obljubil, da bo Troja smela pasti. Bogovi k Trojancem pošljejo Ateno, da bi se spet vnel boj. Boginja med njimi nagovori junaka Pandara, naj Menelaja ustrelji, češ da se bo s tem proslavil. Pandor ga ne uspe ustreliti, temveč samo raniti, Agamemnom pa po glasniku Taltíbiju pokliče zdravnika Mahaona, da bi ga oskrbel. Dogovor o koncu vojne je s tem propadel, vojski se znova spopadeta, na obeh straneh pade veliko vojakov. Ahajcem pomaga Atena, Trojancem pa Apolon. Ta poudarja predvsem, da v ahajskih vrstah manjka Ahil, ki pri ladjah v srcu kuha zamero. Na koncu četrtega speva vlada v obeh vojskah opustošenje.

Boj se nadaljuje tudi v petem spevu. Med Ahajci se najbolj divje bojuje Tidejev sin Diomed, saj ga je Atena navdala s pogumom in z močjo. Trojanec Pandar ga rani, vendar se Diomed z Atenino pomočjo bojuje naprej in ubije več Trojancev. Enej in Pandar ga nato napadeta. Diomed umori Pandarja, Eneja pa samo rani, saj mu na pomoč priskoči mati, boginja Afrodita. Boginja se zateče na Olimp k materi Dioni. Ta ji zaceli rane in jo potolaži, Zevs pa ji svetuje, naj se raje ne vpleta več v vojaške zadeve. Boj se nadaljuje. Diomed napade Eneja, ki ga varuje Apolon. Ta Diomedu zagrozi, naj se ne spopada z nesmrtnimi bogovi, ter reši Eneja v svoje svetišče. Apolon na pomoč

Trojancem pokliče boga Aresa, Ahajcem pa priskoči na pomoč še Hera. Enej se vrne v boj, saj ga ozdravita boginji Artemida in Letója. Diomed nazadnje s pomočjo Atene rani Aresa, samega boga vojne. Ko se ta vrne na Olimp, ga Zevs najprej ošteje, nato pa izroči v zdravniško oskrbo. Na Olimp se vrmeta tudi Hera in Atena.

Na začetku šestega speva so bojišče zapustili že vsi bogovi. Zmagujejo Ahajci. Trojanski videc Helen, Priamov sin, svetuje, naj gre Hektor v mesto prosit mater, da bi z ženami opravila javno molitev k Ateni. Na bojišču sledi soočenje med junakoma Glavkom in Diomedom, vendar pred spopadom ugotovita, da njuni družini gojita prijateljsko vez. Junaka se zato ne spopadeta, temveč obdarita. Trojanke po Hektorjevem ukazu opravijo daritev v Ateninem templju. Hektor v mestu išče Parisa in ga najde pri Heleni. Tam mu zapove vrnitev v bitko. Helena čuti krivdo, da je zaradi Parisa zapustila moža in domovino, in obžaluje, da je omožena z omahljivcem, kajti Parisu ni mar žaljivih besed, ki jih ima zanj vse mesto. Sledi ganljivo Hektorjevo slovo od žene Andromahe in sina Astianaksa. Hektor in Paris se nato vrmeta v boj.

Skupaj z drugimi Trojanci nato začneta pobijati Ahajce. Pri trojanskem hrastu se srečata Atena in Apolon in se dogovorita, da bosta ustavila bitko, da bi se med seboj lahko spopadla najmočnejši Ahajec in Trojanec. Helen svetuje Hektorji, naj na dvoboj pokliče najmočnejšega Ahajca. Hektor Ahajce povpraša, ali se je kdo pripravljen spopasti z njim, a se dolgo nihče ne javi. Nato stopi Menelaj in si začne nadevati opravo. Agamemnom ga ustavi, saj se zaveda, da je Hektor močnejši od njegovega brata. Z žrebom nato izberejo Ajanta. Izid dvoboja je neodločen. Junaka se med seboj obdarita in nato vrmeta vsak k svoji vojski. Nestor predlaga premirje, da bi v vojski pokopali svoje mrtve in utrdili vojaški tabor. Medtem na trojanskem zborovanju Antenor Trojancem predlaga, naj Ahajcem vrnejo Heleno in njeno imetje. Paris Helene ni pripravljen vrniti. Tudi Priam predlaga premirje, zato naslednji dan njegov glasnik Idej odide k Ahajcem. Agamemnom zavrne Parisov predlog o vrnitvi Heleninega imetja, sprejme pa Priamov predlog o premirju. Ahajci svoj tabor utrdijo z nasipom in jarkom. Na Olimpu se zaradi tega jezi, pomiri pa ga Zevs z dovoljenjem, da ga ob ahajski vrnitvi domov sme podreti. Zevs strahovito grmi, medtem ko Ahajci in Trojanci prirejajo gostije.

V osmem spevu Zevs bogovom prepove pomagati Ahajcem, nato pa odide na goro Ido, od koder opazuje boj. Nato vzame v roke tehtnico, ki določi zmago Trojancem. Ob tem Zevs zagrmi in med

Ahajce vrže blisk. Trojanci Ahajce potisnejo vse do njihovih okopov. Diomed in Nestor se spopadeta s Hektorjem, a ju Zevs prežene z vnovičnim bliskom. Hera skuša Pozejdona pregovoriti, da bi ji pomagal pregnati Trojance, a neuspešno. Ahajci za kratek čas znova napredujejo, vendar jih Trojanci spet kmalu potisnejo v beg. Hera in Atena kljub Zevsovi prepovedi pohitita z Olimpa na pomoč Ahajcem, vendar jima Zevs to prepreči. Zevs Ahajcem napove še strašnejši poraz. Hektor skliče zborovanje, na katerem ukaže Trojancem prižgati ognje in prenočiti kar na bojnem polju. Prepričan je, da bodo naslednjega dne dosegli zmago. Sledi vesela gostija.

Zaradi težavnosti položaja Agamemnon v devetem spevu skliče zborovanje, na katerem Ahajcem predlaga vrnitev domov. Ahajci molčijo, Diomed pa mu nasprotuje in vojski svetuje, naj ostanejo in se borijo dalje. Z Diomedom se strinjajo Ahajci in Nestor, ki svetuje Agamemnonu, naj na večerjo povabi ahajske staroste in posluša njihove nasvete. Agamemnon se odloči, da se bo skušal pobotati z Ahilom, zato k njemu pošlje poslance Fojniksa, Odiseja in Ajanta Telamonijca. Ahil jih prijazno sprejme, vendar zavrne njihovo prošnjo, da bi se vrnil v bitko. Fojniks, Ahilov nekdanji vzgojitelj, se odloči pri njem prespati, Odisej in Ajant pa se vrmeta k Agamemnonu in Ahajcem z novicami o zavrnitvi. Diomed jih hrabri in spodbuja k pogumu.

Agamemnon se na začetku desetega speva odpravi k Nestorju po nasvet, vendar se je medtem Menelaj ravno odpravil k Agamemnonu. Ta ga pošlje po Ajanta in Idomeneja ter mu pove, naj spotoma budi tudi druge vojake v taboru, nato pa počaka v bližini straž. Vsi se zberejo pri stražah. Vladarji odidejo na posvet, kjer sklenejo, da bodo v trojanski tabor poslali oglednika. Javi se Diomed, ki si za spremljevalca izbere Odiseja. Sočasno podobno akcijo organizirajo tudi pri Trojancih, za nalogo se ponudi Dolon, toda ujameta ga ahajska vohuna Odisej in Diomed, ki pridobita podatke o ureditvi trojanskih čet, nato pa ga umorita. Pridobita tudi podatek, kje se nahaja nezastražena vojska Tračanov. Odšla sta tja, umorila kralja Resa in njegovo spremstvo ter ukradla sijajne konje.

V enajstem spevu Zevs k ahajskim ladjam pošlje boginjo Erido, ki s krikom spodbudi Ahajce in jih navda s pogumom. Agamemnon in Hektor povedeta vsak svojo vojsko v boj in bitka se začne. V času kosila Ahajci že zmagujejo, Zevs po Iridi Hektorja opozori, naj se vzdrži boja vse do takrat, ko bo videl, da je Agamemnon ranjen. Paris rani Diomeda, ki se mu pridruži poškodovani Odisej, na pomoč jima prihitita Menelaj in Ajant. Paris rani tudi zdravnik Mahaona, ki ga Nestor odpelje

z bojišča. Medtem ko se Hektor požene nad Ajanta, da se ta v strahu umakne, se Nestor z Mahaonom vrača mimo kraja, kjer ob ladjah sedi Ahil. K Nestorju pošlje Patrokla, ki izve, da je ranjencev veliko in da bi Ahil lahko v boj poslal vsaj njega, Patrokla, preoblečenega v Ahila, da bi dodobra prestrašil Trojance. Točno to stori. Patroklos, ki se vrača k Ahilo, na poti sreča ranjenega Evripila in ga pospremi v kolibo.

V dvanajstem spevu Trojanci prodrejo do Ahajskih nasipov, ob njem se bije huda bitka. Ko se Trojanci skušajo prebiti v ahajski tabor, se jim prikaže znamenje: ujeda, ki leti s kačo v krempljih, vendar kača ujedo ugrizne in pade na tla pred Trojance. Pulidamant ta dogodek tolmači kot neugodno znamenje za Trojance, zato jim svetuje umik. Hektor napada naprej. Na drugi strani Ajanta spodbujata Ahajce. Divji boj je neodločen. Nazadnje Hektorju na pomoč priskoči Zevs: Hektorju zdaj uspe s skalo razbiti vrata zidu in Trojanci vdrejo k ahajskim ladjam.

V trinajstem spevu se boj nadaljuje. Zevs svoje oči obrne proč od bojišča. Ahajci so v hudi stiski, tedaj pa se jih usmili in jim na pomoč priskoči bog Pozejdon, ki z močjo navda oba Ajanta in spodbudi k boju vse Ahajce. Hektorjev napad je zato deležen upora. Zevs bi sicer rad naklonil zmago Trojancem, saj hoče ustreči Tetidi in njenemu sinu Ahilu, vendar pa noče, da bi Ahajci pred Trojo doživeli popolni poraz. Njim v pomoč znova prispe Pozejdon, vendar skrivaj. V nadaljevanju bitke se med Ahajci posebej izkaže Menelaj. Ko se Trojanci zberejo na posvetu, se vnovič poženejo v napad. Trinajsti spev se konča z bojnim truščem, ki ga je bilo mogoče slišati z obeh strani bojišča.

Krike divjega boja na začetku štirinajstega speva sliši tudi Nestor, ki je z bojišča v enajstem spevu pripeljal ranjenega zdravnika Mahaona, nato pa v kolibi sprejel po Ahilu poslanega Patrokla. Mahaona pusti v kolibi in odide pogledat stanje na bojišču. Opazi, da se Ahajci množično spuščajo v beg, zato se odpravi k Agamemnonu. Nestor Agamemnonu pove, da je nasip podrt. Diomed predlaga, da Agamemnon, Odisej in on kljub ranam obišejo bojišče in poskušajo ohrabriti vojake. Medtem Pozejdon s krikom osrči Ahajce. Boginja Hera, ki želi pomagati Ahajcem, sklene, da bo Zevsa zapeljala v posteljo in se z njim ljubila, da bi Pozejdon dobil priložnost za pomoč Ahajcem. Njen načrt je uspešen, Pozejdon Zevsov spanec hitro izkoristi za pomoč Ahajcem. Ranam navkljub voditelji Agamemnon, Diomed in Odisej sami razvrstijo vojake. Še posebno se izkaže Ajant Telamonijec, ki s kamnom zadene tudi Hektorja, da se ta onesvesti.

Ko se Zevs v petnajstem spevu prebudi, ugotovi, da Ahajci zmagujejo nad Trojanci in da je Hektor hudo ranjen. Zevs je besen na Hero, ta pa okrivi Pozejdona. Zevs ji verjame, zato pošlje na Olimp po Irido in Apolona. Njegov načrt je, da bi Hektor Ahajce potisnil do ladij, Ahil pa bi v boj poslal Patrokla, ki naj bi pobil mnogo junakov, med drugim tudi Zevsovega sina Sarpedona, Hektor pa bi nato umoril Patrokla. Tak načrt naj bi privedel do tega, da bi se v bitko vrnil Ahil in umoril tudi Hektorja, kar bi pripeljalo do zavzetja Troje. Hera izpolni njegovo naročilo, Pozejdonu je prepovedana nadaljnja pomoč Ahajcem. Pozejdon ohrabri ranjenega Hektorja, Trojanci pobijejo mnogo Ahajcev ter uspešno prečkajo nasip z ladjami. Patroklos opazi, da Trojanci množično drvijo proti ahajskemu zidu, zato se napoti k Ahilu. Ko so Trojanci tik pred tem, da bi požgali ladje, jih od tega odvrne napad Ajanta Telamonija.

V šestnajstem spevu se Patroklos znova preobleče v Ahila. Ta razvrsti Mirmidonce za boj in prosi Zevsa, naj Patroklos v bitki doseže slavo, nato pa se iz bitke vrne srečno. Patroklos z vojsko prežene Trojance, ki se poženejo v beg. Patroklos se bojuje dalje in Trojancem prepreči vrnitev v mesto. Apolon spodbudi Hektorja, da se spopade s Patroklom, in Hektor ga nazadnje tudi ubije.

V sedemnajstem spevu sledi boj za Patroklovo truplo. Najprej ga poskuša rešiti Menelaj, toda Apolon hitro spodbudi Hektorja, naj se mu postavi po robu, Menelaj se umakne in medtem Hektor Patroklu sname opravo. Nato si nadene Ahilovo opravo in spodbudi Trojance za boj. Zevs z usmiljenjem gleda junaka, ki mu ne bo dana vrnitev iz bitke. Ahajci so v boju za Patroklovo truplo močnejši. Ahil o smrti prijatelja ne ve še ničesar. Zevs na pomoč Ahajcem pošlje Ateno, ki nato spodbudi Menelaja, Hektorju pa pomaga Apolon. Zevs dodeli zmago Trojancem. Ko Trojanci spoznajo, da Ahajci odnašajo Patroklovo truplo, se divje poženejo v napad.

Antiloh v osemnajstem spevu prinese Ahilu vest o Patroklovi smrti. Ahila prevzame huda žalost, kar sliši Tetida, ki se brž odpravi k njemu. Vpraša ga, zakaj je žalosten, saj mu je Zevs vendar izpolnil željo in poskrbel, da so Ahajci brez njega doživeli hud poraz. Ahil ji pojasni, da objokuje smrt prijatelja. Zaveda se, da bo po prerokbi umrl tik za Hektorjem, čigar smrt načrtuje v maščevalnem duhu. Tetida mu obljubi novo orožje, Trojancem vnovič uspe pridobiti Patroklovo truplo. Vendar pa pri okopih opazijo neoboroženega Ahila, ki ga je tja poslala Hera. Trojanci se prestrašijo in Ahajci vtem rešijo Patroklovo truplo in ga prinesejo k Ahilu. Bog Hefajst za

Tetidinega sina Ahila izdelava mogočen ščit, oklep, čelado in golenke. Tetida z opravo v rokah odbrzi z Olimpa.

Zgodaj zjutraj v devetnajstem spevu prinese Tetida Ahilu novo orožje. Obljubi mu, da bo poskrbela za Patroklovo telo, on pa naj skliče Ahajce na zbor, na katerem naj javno pove, da bo opustil svojo jezo nad kraljem. Mudi se mu v boj, kar mu Odisej odsvetuje. Ahil sprejme Agamemnonove darove in Briseido. Za svoj spor z Agamemnom krivi Zevsa. Ahil si nadene novo opravo, in ko se povzpne na bojni voz, mu njegov konj Ksant prerokuje skorajšnjo smrt.

V tem ko si Pelidovi vojaki in Trojanci nadevajo vojaške oklepe, Zevs na Olimpu na zboru bogovom pove, da jim dovoli, da odidejo na bojišče in se borijo na katerikoli strani, saj je prepričan, da Trojanci nimajo nobene možnosti za zmago. Za Ahajce se bodo borili Pozejdon, Hermes, Hefajst, Hera in Atena, za Trojance pa Ares, Apolon, Artemida, Letoja, Ksant in Afroditita. Ahajci verjamejo v svojo zmago zaradi vrnitve Ahila, ki spodbudi svoje vojake, da se bojujejo dalje, enako stori Hektor. Apolon Hektorja posvari, naj se ne spopada z Ahilom, vendar se požene nadenj. Reši ga Apolon. Ahil se bojuje naprej in pobije mnogo Trojancev.

V enaindvajsetem spevu se nadaljujejo spopadi tako med junaki kakor med bogovi. Rečni bog Ksant Ahila prosi, naj preneha s poboji. Ta privoli, vendar pove, da bo še naprej moril Trojance, ki so pobegnili proti mestu. Vname se boj med bogovi, kar Zevs veselo opazuje. Nato na Olimp odidejo vsi bogovi razen Apolona, ki se odpravi v svoje trojansko svetišče in na pomoč Trojancem. Ti bežijo proti mestu, kjer jim Priam odpre mestna vrata.

V dvaindvajsetem spevu je večina Trojancev že v varnem zavetju mesta, zunaj je le še Hektor. Kralj Priam ob pogledu na Ahila milo prosi Hektorja, naj se vrne v mesto, saj je v boju z Ahilom padlo že preveč njegovih sinov. Hektor razmišlja, da bi Ahilu ponudil premirje, vendar sklene, da je to nemogoče, saj bi ga Ahil nemudoma umoril. Hektor se ob srečanju z Ahilom tako prestraši, da zbeži. Ahil ga podi okoli obzidja, Zevsu se Hektor zasmili, zato se odloči sklicati zbor, da preudarijo o junakovi usodi. Zevs vzame v roko tehtnico, ki pokaže, da je Hektorju tega dne usojena smrt. Hektor v spopadu z Ahilom izgubi življenje. Pred smrtjo prosi Ahila, naj prizanese njegovemu truplu, Ahil pa ga zavrne. Ahil mrtvemu Hektorju sleče oklep, ga priveže za voz in ga po tleh odvede k ahajskim ladjam. Troja je v solzah.

V triindvajsetem spevu Ahil pozove Mirmidonce, naj se z vozovi pripeljejo na žalni sprevod za mrtvim Patroklom. Ahil nato pred Patrokov mrtvaški oder vrže Hektorjevo truplo in ob svoji ladji priredi gostijo. Nato mora obiskati kralja Agamemnona. Zjutraj Agamemnon pošlje ljudi po les za grmado. Ahil mrtvemu prijatelju daruje lase, Patrokla položijo na grmado. Ahil nato Patroklu obljubi, da bo Hektorja pustil ležati kot hrano za pse, kar se zaradi posega Afrodite in Apolona ne zgodi. Naslednjega dne pokopljejo Patroklove kosti.

Ahil še nekaj dni ne more spati, žaluje in vsako jutro vlači Hektorjevo truplo po tleh okoli Patroklovega trupla. Zevs se odloči, da mora Ahil od Priama sprejeti odkupnino in Priamu vrniti sinovo truplo. Maziljeno truplo je bilo položeno na voz. Priam in Ahil se med jedjo občudujeta, Ahil Priamu obljubi premirje za toliko časa, da bo kralj lahko pokopal sina. Ko v mestu pripravijo les za grmado, na njej sežgejo mrliča, zatem pa pokopljejo njegove kosti in pripravijo pogrebno gostijo (Homer, str. 11-262, 2017).

2.5 Značilnosti Homerjevega epa

Iliada ni navadna junaška pesem, ampak tragična pesnitev. Homer je idejo za svojo pesnitev črpal iz narodne pesmi o nadčloveških herojih ter jih spremenil v ljudi z vsemi človeškimi napakami in slabosti. Vsi glavni homerski junaki končajo tragično. Za najbolj tragičnega in razdvojenega pa velja Ahil, ki je lep, mlad in močan bojevnik, zaradi odločitve po bojevanju pa ga navdaja temna zavest o zgodnji smrti. V njem se mešajo demonske in božanske prvine (spoznamo ga kot krutega, a čutnega). Navkljub tragični usodi Homerjevi junaki niso zagrenjeni pesimisti. Po žalostnih pripetljajih se pogumno lotijo nadaljnjih življenjskih bitk.

Ena izmed glavnih značilnosti Homerjevega epa je epska širina. Pripoved je spesnena podrobno, zdi se, kot da avtor nikoli ne hiti ali izpušča t. i. »nepotrebnih« dogodkov. Tudi v najbolj napetih trenutkih si vzame čas, da nam do potankosti oriše vsako podrobnost.

Druga značilnost Homerjevega sloga je ritmična razgibanost. Za *Iliado* so značilne menjave med žalostjo in veseljem, bojem in počitkom, delom in užitkom, zmago in porazom. V dvaindvajsetem spevu o boju med Hektorjem in Ahilom avtor vključi Hektorjeve spomine iz fantovskih let. S tem zgodbo usmeri v kontrast prvotnega opisa, a le za kratek čas. Nato se spet vrne k boju in kruti usodi, ki bo doletela enega izmed bojevnikov. S tem nas pesnik na videz zamoti, a s takšnimi opisi v bralcu nezavedno stopnjuje občutek krutosti in neizprososti dogajanja. Takšne podobe se v *Iliadi* ponovijo še ničkolikokrat, z njimi je pesnik dosegel maksimalen učinek.

Tretja značilnost so številne prispodobe, s katerimi pesnik prikazuje svoj pogled na naravo. Vetrovi podijo oblake po nebu in valove po morju, lev raztrga bika, volkovi napadejo čredo ovac, orel plane iz oblakov, da ugrabi jagnje ali zajca ... Takšen opis narave ni oddih pred tegobami in boji življenja, temveč prav nasprotno. S pomočjo narave Homer v prenesenem pomenu opisuje resnično dogajanje in konflikte, s katerimi se junaki v zgodbi srečujejo. V vsaki homerski prispodobi se skriva tragika, tako kot velja za junake velja tudi za oblake, morje, bika, ovce, jagnjeta – vse doleti tragična usoda (Homer, 1997, str. 183–187).

2.5.1 Heksameter

Heksameter ali šestomer je najstarejši grški verz, sestavljen iz šestih stopic. Prvih pet je daktilskih ali spondejskih, zadnja pa obvezno trohejska. Stari Grki so verjeli, da je heksameter ustvarila hči boga umetnosti Apolona, Femonoa, ki je bila prva svečenica v Delfih (Hriberšek, 2013, str. 56). Danes je poznanih več vrst heksametra, ki so sestavljeni iz 15–17 zlogov, zaradi dolžine pa je značilna cezura⁸ oz. zarez, največkrat sredi tretje stopice. Najpogosteje je bil uporabljen v grški in latinski pripovedni in didaktični poeziji. Homer je svoja dela ustvarjal v daktilskem heksametru (Britannica, 2020). Primer homerskega heksametra (pet daktilov in en trohej):

⁸ Odmor v verzu sredi stopice, zarez: cezura v heksametru; moška ali krepka cezura (za poudarjenim zlogom); ženska ali šibka cezura (za nepoudarjenim zlogom).

»Srdi pogubnem, ki silo gorja prizadel je Ahajcem« (Homer, 1997, str. 5).

- U U/ - U U/ - U U/ - U U/ - U U/ - U

V slovenskem prevodu heksameter zveni tako, kot da gre za akcentuacijski verz, za katerega je značilno, da se naglašeni in nenaglašeni zlogi menjujejo bolj ali manj enakomerno. Grški in latinski verz pa nista bila akcentuacijska, temveč kvantitativna, kar pomeni, da se verzni ritem ustvarja z menjavo dolgih in kratkih zlogov, tj. po njihovi kvantiteti in kolikosti. To načelo je bilo primerno za grški jezik, ki j natančno razločeval zloge po dolžini trajanja. Kasnejši evropski pesniki so verze s heksametri skušali posnemati, vendar brez posebnega uspeha (Kos, 2009, str. 27).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Metodologija

Pri oblikovanju najine raziskovalne naloge smo uporabili naslednje metode:

- Deskriptivna metoda – v okviru deskriptivne metode smo najprej zbrali informacije o avtorju in vprašanjih, ki se povezujejo z njenim nastankom, o vsebini epa in njegovih značilnostih ter analizirali heksameter, ki tvori celotno pesnitev. Informacije smo pregledali in izluščili bistvo ter se lotili analize jezika, sloga in notranje zgradbe.
- Metoda zbiranja – iz obeh prevodov *Iliade* smo izbrali skupne verze, nekatere združili v obliki preglednice, in jih primerjali med seboj ter iskali podobnosti in razlike.
- Metoda preučevanja – preučevali smo jezikovne razsežnosti novega prevoda *Iliade*. Raziskali smo zgodovino nastanka in se podučili o t. i. Homerjevem slogu ter značilnostih njegovih epov.
- Metoda sinteze – potem ko smo zbrali verze ter jih med seboj primerjali, smo prišli do ugotovitev, na podlagi katerih smo potrdili ali ovrgli začetne hipoteze in ugotovili, na katerih področjih se kažejo razlike med prevodoma.
- Metoda primerjanja – velik del raziskovanja smo opravili s primerjavo različnih prevodov. Prevod Jelene Isak Kres smo primerjali s Sovretovim in ter ugotavljali, kako se na podlagi jezika, sloga in zunanje zgradbe kažejo razlike med prevodoma.
- Metoda branja – pred začetkom raziskovalnega dela smo oba prevoda prebrali in dobili idejo za izdelavo naloge.

3.2 Analiza jezika

V sklopu jezikovne analize smo primerjali posamezne dele obeh prevodov. Analizirali smo krajše dele posameznih spevov, sestavljenih iz nekaj verzov, izvzetih iz zadnjega, štiriindvajsetega speva. Opisali smo rabo besed, ki je značilna za oba prevoda, ter ugotavljali, kako izbira teh vpliva na razumevanje vsebine.

Bistvene razlike so opazne že v prvih dveh verzih zadnjega speva:

»Zbor je končan. Razidejo trume se k jadrnim ladjam,

vsak napoti se k svoji. In vsem je v mislih večerja,« (Homer, 1997, str. 155)

»Zbor je bil zdaj razpuščen, zato so se vsi razkropili

h krovom okretnih veslač, misleč na jed in večerjo,« (Homer, 2017, str. 228)

Oba prevoda imata pesniški zven in sta si vsebinsko enaka, vendar ga vsak prevajalec ubesedi na drugačen način. Sovre spev začne s kratko povedjo, s katero poudari konec združene vojske ter ustvari dramatično vzdušje in pomirljiv konec vojne. Uporabljena je beseda trume, ki ima v SSKJ oznako starinske oz. arhaične besede in pomeni vojaško oboroženo skupino. Bralcem, ki niso seznanjeni s pomenom teh besede, branje ne omogoča takojšnjega razumevanja dogajanja. Nasprotno pa je novejši prevod zapisan v eni povedi; prevajalka se ni posebno posvečala razkropitvi vojske oz. odhodu dajala kakšen večji pomen. Njen prevod je primerjavi s Sovretovim nekoliko manj poetičen, prav tako se zamenjan vrstni red besed ne pojavlja tako pogosto kot pri Sovretu. Jezik je preprostejši, uporaba arhaizmov pa ni prisotna (Fran, 2019).

»spanja užitek sladak. Le Ahiles ne najde pokoja.

*Joče ob misli na ljubega druga, in sen vsemogočni
nima do njega moči; premetava se v bolnem nemiru,
poln hrepeneče želje po Patrokla moštvu in sili.*

*Kaj vse z njim je dovršil in koliko zlega prenesel
v boju sovražnem z možmi in z morja grozečim valovjem!» (Homer, 1997, str. 155)*

*»zraven na sladki oddih. Ahil pa, zapreden v spomine,
solze pretakal je strt. še sen, ki vse si podjarmi,
ni ga nikakor prevzel, da z boka na bok se je sukaj,
Patroklov hrabri pogum in moč je strahotno pogrešal -
vse, kar doživel je z njim, kar skupaj sta pretrpela,
bojne spopade z možmi in plovbe po krutih valovih« (Homer, 2017, str. 228)*

V prvem verzu v tem delu speva opazimo, da se oba prevajalca držita pravil za slovenjenje imen, kar pomeni, da so zaradi lažjega sklanjanja grške končnice včasih opuščene (Ahil ali Ahiles namesto Ahiej). V novejšem prevodu prevajalka dosledno uporablja krajšo inačico, tj. Ahil. V Sovretovem prevodu se ponovno pojavi uporaba starinskih besed, kot je npr. beseda drug – prijatelj. Zanimiva je primerjava četrtega verza obeh spevov, kjer je svojilni pridevnik veliko lažje prepoznati v novejšem prevodu (Patroklov) kot v starejšem (Patrokla), saj je prevajalka upoštevala novodobna pravila ustrezne rabe. Sledeča samostalnika sila in zastarelega moštvo – lastnost moškega, moškost – v novejšem prevodu zamenjata pogum in moč. Prevajalka se je ponovno odločila za uporabo novejših besed namesto arhaičnih. Namesto besede dovršil je uporabila besedo doživel, o kateri menimo, da se v vsakdanji uporabi pojavlja pogosteje (Fran, 2019).

*»Slehrno jutro zapreže si skočna celaka pred kola,
Hektorja zadaj pretveze ob voz, da ga vlačí po polju:
trikrat obkroži z mrličem gomilo ubitega druga:
potlej počiva v kladari; a njega pusti da mu truplo
leži na obrazu. Zavzame pa zanj se Apolon,« (Homer, 1997, str. 155)*

*»Kmalu po zori si v voz zapregel je jadrne konje,
Hektorja k vpregi je vpel in z njo po tleh ga je vlega,
trikrat je Patroklov grob obkrožil s pripetim mrličem,
preden k počitku je šel, potem ko je Hektorja pustil
v prah in z glav navzdol. Takrat pa se strelec Apolon« (Homer, 2017, str. 228)*

V Sovretovem prevodu se v prvem verzu tega dela pojavi manj znana beseda celak – žrebec, katere pomena nismo poznali, dokler nismo uporabili SSKJ, medtem ko smo pomen prvega verza iz prevoda Jelene Isak Kres jasno razumeli brez potrebne razlage. Besedo gomila iz Sovretovega prevoda nova prevajalka zamenja z besedo grob, o kateri menimo, da je boljše poznana kot beseda gomila tako starejšim kot mlajšim bralcem. V starejšem prevodu se, kot že poprej, ponovno pojavi arhaična beseda kladara – kočá, hiša (Fran, 2019).

»Skruni Ahiles tako božanskega Hektorja v besu« (Homer, 1997, str. 155)

»V besu je hitri Ahil božanskega Hektorja skrunil« (Homer, 2017, str. 228)

Oba prevoda sta si v tem verzu zelo podobna. Prevajalka je v novodobnem prevodu le zamenjala vrstni red besed, kar omogoča hitrejši ritem in boljše razumevanje, saj se besede vrstijo v dokaj podobnem vrstnem redu, kot ga uporabljamo v vsakdanji rabi.

Primerjava posameznih verzov četrte kitice obeh prevodov štiriindvajsetega speva:

Tabela 1: Primerjava jezika v verzih

Verzi iz prevoda Antona Sovreta	Verzi iz prevoda Jelene Isak Kres
<p><i>»Nji odvrnil je Zeus, mogočni zbiralec oblakov:«</i> (Homer, str. 157, 1997)</p>	<p><i>»Njej je v odgovor dejal bog Zevs, zbiralec oblakov;«</i> (Homer, str. 230, 2017)</p>
<p>V Sovretovem prevodu se pojavi starejša inačica besede <i>njej</i>, vrstni red besed je zamenjan.</p>	<p>V prevodu Jelene Isak Kres je uporabljen osebni zaimek <i>njej</i>.</p>
<p><i>»Nimaš razloga mi, Hera, da usajaš se tu na bogove!«</i> (Homer, str. 157, 1997)</p>	<p><i>»Hera, nikaar se mi več ne jezi na večne bogove,«</i> (Homer, str. 230, 2017)</p>
<p>Nevsakdanja raba zaimka v prvem verzu ter uporaba manj znane besede <i>usajati se</i> – <i>jeziti se</i> (Fran, 2019).</p>	<p>Ni posebnosti.</p>
<p><i>»Nikdo ne misli na čast jima isto, a bil je bogovom«</i> (Homer, str. 157, 1997)</p>	<p><i>»resda enakih časti nikoli ne bosta imela«</i> (Homer, str. 230, 2017)</p>

Uporaba danes manj pogoste besede v vsakdanji rabi: nikdo – nihče (Fran, 2019).	V primerjavi s Sovretom je prevod napisan enostavneje in je zato lažje razumljiv.
<i>»ljub tudi Hektor močno, najbolj med vsemi Trojanci«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»vendar so Hektorja v Troji bogovi neznansko ljubili«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Zamenjan vrstni red besed.	Ni posebnosti.
<i>»meni na primer, ki nikdar zamudil ni vsečnih mi žrtev,«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»zame enako velja, dajal mi je vsečne poklone.«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Vsebina verza je težje razumljiva, saj je uporabljena starinska beseda žrtev za darovanje (Fran, 2019).	V primerjavi s Sovretom pomen ni popolnoma enak (omenja le poklone).
<i>»nikdar oltar pogrešal ni moj dostojnega gostja,«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»Moj oltar ni nikoli pogrešal poštene gostije,«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Ponovna uporaba zastarele besede: gostja – gostija (Fran, 2019).	Ni posebnosti.
<i>»pitnih dari in sopar; to naš je delež bogovlji.«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»pitnih darov in dišav, ki v dar jih spremljamo boštva.«</i> (Homer, str. 231, 2017)

Uporaba besedne zveze z zastarelo besedo dari, ki se nanaša na vino, podarjeno bogovom (Fran, 2019).	Besedo bogovlji v novem prevodu zamenja znana beseda boštva.
<i>»Vendar pustimo, bi svetoval, drznega Hektorja krajo,«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»Pustimo misel na krajo, saj Hektorja, hrabrega borca,«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Pojavi se zamenjan vrstni red besed.	Vrstni red besed enostavno pojasni dogajanje.
<i>»tudi je izvesti ni moč, da ne bi opazil Ahiles,«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»ni nikakor mogoče ukrasti skrivaj pred Ahilom,«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Pojavi se zamenjan vrstni red besed.	Prevajalka je namesto besede moč uporabila danes pogostejšo mogoče.
<i>»dneve vse noči prebije mu mati ob strani.«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»mati je vselej ob njem, tako v nočeh kot podnevi.«</i> (Homer, str. 231, 2017)
Zamenjan vrstni red besed.	V primerjavi s Sovretovim prevodom ni prišlo do večjih razlik.
<i>»Pač pa pokliči kateri bogov mi Tetido bliže«</i> (Homer, str. 157, 1997)	<i>»Raje naj kdo od nesmrtnikov Tetido k meni pokliče,«</i> (Homer, str. 231, 2017)

Ponovno se pojavi zamenjan vrstni red in nevsakdanja raba besed.	Vsebina je enostavneje razumljiva zaradi rabe besed, ki so v slogovno nezaznamovanem vrstnem redu.
»dam ji pametni svet, naj vzame Ahil odkupnino – « (Homer, str. 157, 1997)	»dal ji bom moder nasvet – Ahil naj od Priama kralja«
Prevajalec je ponovno zamenjal vrstni red besed ter uporabil manj pogosto sopomenko nasveta – svet.	Tudi prevajalka tokrat obrne vrstni red besed (zaradi heksametra) in uporabi besedo nasvet namesto svet.
»Priamos rad mu bo plačal, in vrne mu Hektorja truplo.« (Homer, str. 157, 1997)	»sprejme darove v odkup in vrne mu sinovo truplo!«
Uporaba svojilnega zaimka v obliki Hektorja (in ne Hektorjevega, kot bi morda pričakovali) in ponovni zamenjan vrstni red besed.	Raba svojilnega zaimka se drži slovničnih pravil.

3.2.1 Razprava o analizi jezika

Po opravljeni analizi verzov smo ugotovili, da v rabi jezika med obema prevodoma prihaja do velikih razlik. V Sovretovem prevodu so prisotne arhaične besed, kar je nedvomno posledica dejstva, da je prevod starejši. Prav tako so pogoste danes manj uporabljane besede, ki so velikokrat sklanjane ali spregane na ne povsem vsakdanje načine (kar se je zgodilo zaradi prevajalčeve

dovzetnosti za rabo heksametra). Pogosta je uporaba zamenjanega vrstnega reda besed, zato je pesnitev bolj poetična in spevna. V primerjavi s Sovretovim prevodom je novejši prevod Jelene Isak Kres nedvomno sodobnejši in preprostejši. To se kaže v rabi besed, ki so nam bile kot bralcem poznane, zato dodatne razlage pomenov teh nismo potrebovali. Vrstni red besed se večinoma sklada z vsakdanjo uporabo, kar bralcu omogoča hitro razumevanje in zlahka sledi dogajanju. Zavedamo se, da nismo analizirali vseh verzov v prevodih, vendar lahko iz ugotovitev sklepamo, da se med starejšim in sodobnejšim prevodom *Iliade* v rabi jezika pojavljajo precejšnje razlike.

3.3 Analiza sloga

Namen slogovne analize je določiti razmerje med temeljnimi sestavinami. Značilnosti se ugotavljajo na treh ravneh. Prva je skladnja, v okviru katere analiziramo vezljivost oz. nevezljivost glagolov, eno-, dvo- ali večstavčnost povedi ter s tem podrednost in prirednost stavkov in njihovo povezanost. Naslednja je raba ukrasnih pridevkov. Gre za stilno-retorično figuro v obliki besede ali besedne zveze, ki se pojavlja ob samostalniku ter mu določa neko lastnost. Zadnja značilnost analize sloga je metaforika (eucbeniki, 2015). Metafora je besedna figura, za katero je značilno poimenovanje določenega pojava z izrazom, ki označuje v navadni rabi kak drug podoben pojav (Fran, 2019). Analiza sloga se prav tako nanaša na skladijsko rabo ločil.

V sklopu slogovne analize smo analizirali nekatere verze iz vseh spevov ter primerjali dobljene rezultate in sklepali, kako se na podlagi njenih značilnosti kažejo razlike med prevodoma.

Primerjava sklopov verzov obeh prevodov:

Tabela 2: Primerjava sloga v verzih

Verzi iz prevoda Antona Sovreta	Verzi iz prevoda Jelene Isak Kres
<i>»Trojci in Grki ostali sami so v groznem pokolu, silno vrvenje vihra zdaj sem, zdaj tja po ravnini,« (Homer, str. 26, 1997)</i>	<i>»Kruti spopad so dotlej bogovi že vsi zapustili, boj jo je večkrat ubral zdaj sem, zdaj tja po ravnici,« (Homer, str. 65, 2017)</i>
V Sovretovem prevodu se pojavi metafora, ko boj poimenuje z viharjem. Ukrasna pridevka sta uporabljena dvakrat.	V novem prevodu na tem mestu metafora ni uporabljena, ukrasni pridevek se pojavi enkrat. Raba ločil se sklada s Sovretovim prevodom. Vejice se kot pri Sovretu pojavijo na koncu vsakega verza.

<p>»v čelo zasadil broneči mu rt in prevrtal črepino, s tuščem zgrmel je na tla in tema mu je legla na oči.« (Homer, str. 26, 1997)</p>	<p>»v čelo je šinil ostnik, a bronasta ost je prodrla v tkivo lobanjske kosti, da mrak na oči mu legel.« (Homer, str. 65, 2017)</p>
<p>V teh dveh verzih se metaforika uporabi kar dvakrat, ko uporabi besedo <i>črepina</i>, ki zaznamuje glavo, in ko smrt opiše, da mu je <i>tema legla na oči</i>.</p>	<p>V tem prevodu je uporabljena le ena metafora, podobno kot v starejšem opiše smrt, kot da mu je <i>mrak na oči legel</i>.</p>
<p>»Rekši le-to preobrnil junak je bratovo misel; dobri nasvet poslušajte, porine od sebe Adresta s trdo pestjo; vladar Agamemnon ga sune z oščepom, ost mu ponikne v slabino, da vznak strmoglavi, Atrid pa, stopi s peto mu na koš in izdere jesenovo kopje.« (Homer, str. 27, 1997)</p>	<p>»To je dejal Agamemnon in bratu z razsodnik nasvetom Hitro prepričal srce: zdaj Adresa, vrlega borca, Z roko odrinil je proč. Nato je vladar Agamemnon ročno zabodel ga v bok, da padel je vznak, Menelaj pa z nogo na prsih iz njih je izdrl jesenovo kopje.« (Homer, str. 67, 2017)</p>
<p>V teh verzih se ponovno pojavi metafora. Vsebina je zapisana v eni povedi v petih verzih in je večstavčna.</p>	<p>Tudi tu je poved večstavčna, kar se sklada s starejšim prevodom. Metaforika ni uporabljena. Raba ločil ni povsem enaka Sovretovi rabi.</p>
<p>»Z grenko nejevoljo mu vrne in de brzonogi Ahiles:« (Homer, str. 137, 1997)</p>	<p>»Njemu je vzdražen tedaj hitronogi Ahil odgovoril:« (Homer, str. 203, 2017)</p>
<p>V izbranem verzu je Sovre uporabil pogost stalni ukrasni pridevek <i>brzonogi</i>.</p>	<p>V novem prevodu stalni ukrasni pridevek <i>brzonogi</i> zamenja <i>hitronogi</i>.</p>

<p>»Njej oglasi na to se tresošlemi se veliki Hektor:« (Homer, str. 146, 1997)</p>	<p>»Njej je zatem odgovoril junak s svetlikavim šlemom:« (Homer, str. 212, 2017)</p>
<p>V verzu se ponovno pojavi eden izmed stalnih ukrasnih pridevkov – tresošlemi (Hektor).</p>	<p>Prevajalka je v sodobnejšem prevodu uporabila drug ukrasni pridevek – svetlikav, ki se vsebinsko ne sklada s tistim, uporabljenim v Sovretovem prevodu. Dvopičje se pojavi na istem delu kot v Sovretovem prevodu.</p>
<p>»Lažji bi Trojancem bil boj in manj nadlog bi trpeli, ti samo da bi pal, ker ti si jim šiba najhujša!« (Homer, str. 147, 1997)</p>	<p>»Res, če ti umreš, bo vojna Trojancem postala v hipu lahkotnejša reč – ti sam si jim glavna tegoba!« (Homer, str. 214, 2017)</p>
<p>V Sovretovem prevodu se pojavi uporaba metaforike, povezane s smrtjo in tegobo.</p>	<p>V prevodu Jelene Isak Kres se v tem delu metaforika ne uporablja, temveč metafore iz starejšega prevoda pojasnjuje. Raba ločil se sklada z rabo v starejšem prevodu.</p>
<p>»To je dejal in zavije v temo dopolnjenje ga smrti. Duša iz udov zleti ter odpravi v domovje se Hada, svojo usodo tožeč, zapušča cvetočo moževnost.« (Homer, str. 150, 1997)</p>	<p>»To je govoril, nato pa smrt ga je s temo pokrila, duša iz udov je šla, zletela je v Hadove veže, v joku nad lastno usodo je moč in mladost zapustila.« (Homer, str. 217, 2017)</p>
<p>Sovre je ponovno uporabil metaforo v povezavi s smrtjo, pojavi se ukrasni pridevek.</p>	<p>Tudi Kresova je v tem verzu uporabila metaforo, ki se nanaša na smrt. Raba ločil ni enaka.</p>
<p>»V joku se vrne otrok domov spet k materi vdovi.</p>	<p>»v solzah se k materi vdovi zateče objokano dete.</p>

<p><i>O Astianaks moj! Doslej na kolenih očetu</i> (Homer, str. 154, 1997)</p>	<p><i>Moj Astanaks, ki prej sedel je v naročju očeta,</i> (Homer, str. 222, 2017)</p>
<p>V teh dveh verzih ni prišlo do posebnih značilnosti v slogu.</p>	<p>Tudi v tem prevodu dveh verzov ni prišlo do slogovnih posebnosti. V novejšem prevodu raba ločil ni enaka rabi starejšega prevoda.</p>

3.3.1 Razprava analize sloga

Po analizi sloga v starejšem Sovretovem in novejšim prevodom Jelene Isak Kres smo ugotovili, da med njima prihaja do nekaterih razlik. Za Sovretov prevod so značilne številne metafore, ki se pogosto pojavijo v celotni pesnitvi. Če ga primerjamo s sodobnejšim prevodom, lahko ugotovimo, da se raba metaforika nekoliko zmanjša, kar lahko povežemo z razumevanjem vsebine. Prevod, v katerem se pojavlja manj metafor, besednih zvez s prenesenim pomenom, je zagotovo hitreje berljiv in za razumevanje enostavnejši. Večstavčnost povedi se dokaj sklada in je pogosta pri obeh, saj so spevi sestavljeni iz daljših povedi. Raba ločil si je ponekod zelo podobna, ponekod pa prihaja do večjih razlik, kar je najverjetneje odvisno od konteksta ter vrstnega reda besed, ki sta ga izbrala. Za Homerjevo *Iliado* so značilni stalni ukrasni pridevki, ki sta jih oba prevajalca prevedla drugače. V Sovretovem se tako pojavita na primer tresošlemi (Hektor) in brzonogi (Ahiles), v novejšem pa hitronogi (Ahil). Iz izbire teh in preostalih ukrasnih pridevkov, ki se v obeh prevodih pogosto pojavljajo na istih mestih, lahko opazimo razlike, saj so v starejšem prevodu uporabljeni danes manj znani pridevki, v novejšem pa sodobnejši. Na podlagi slogovne analize lahko zaradi razlik v primerjavi verzov zlahka ugotovimo, ali gre za novodobni prevod ali ne.

3.4 Analiza zunanje zgradbe

Pri analizi zunanje zgradbe smo opazovali predvsem stopico, tako imenovani heksameter. Preverili smo, ali se oba prevoda držita predpisane stopice. Pri tem smo pri obeh prevodih opazovali število zlogov znotraj verzov in preverili, ali se ujemajo s predpisanim številom zlogov pri heksametru. Heksameter je verz, sestavljen iz 12–17 verzov, kar pomeni, da smo preverjali, ali imajo posamezni verzi v spevih 12–17 zlogov. Nato smo opazovali, kateri zlogi so poudarjeni in kateri nepoudarjeni ter ali je heksameter rabljen ustrezno. Prvih pet zlogov je pri dosledno uporabljenem heksametru daktilskih (- U U) ali spondejskih (- -), zadnja dva pa morata biti obvezno trohejska (- U). Iz prvega, šestega, osemnajstega, dvaindvajsetega in štiriindvajsetega speva smo vzeli 2–5 verzov iz vsakega prevoda in jih nato analizirali.

Analizirali smo tudi naslov epa. Naslov *Iliada* izvira iz grškega imena za mesto Trojo – Ilion. Včasih se omenja tudi kot *Pesem Ilionu*. Izvirni naslov epa v grščini je Ἰλιάς oziroma Iliás.

Ep je sestavljen iz 15.693 heksametrov, ki pa niso povezani v enotne kitice, saj imajo te med seboj različno število verzov.

Za primer rabe heksametra lahko uporabimo prvo kitico prvega speva v obeh prevodih:

Pesem, boginja, zapoj, o jezi Pelida Ahila,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 5)

Jezo, boginja, zapoj, zamero Pelida Ahila,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 13)

Oba verza imata 16 zlogov, v obeh prevodih se v prvi kitici prvega speva enako izmenjujejo poudarjeni in nepoudarjeni zlogi. Najprej sta dva daktila, nato trohej, nato spet dva daktila in na koncu obvezni končni trohej. Heksameter je uporabljen, vendar ne povsem ustrezno. Pri prevajanju je prevajalec postavljen pred dilemo: ali naj upošteva jezik in besedilo prevede čim natančneje ali

pa naj upošteva strukturo verza in sledi ritmu. Prevajalca sta se verjetno odločila za nekakšen kompromis; poskusila sta se torej čim bolj približati heksametru, obenem pa upoštevati besedilo. Tako sta poskušala obdržati čim ustrežnejšo obliko heksametra, vendar občasno npr. trohej zamenja spondej.

Naslednji verz, ki smo ga analizirali, je bil drugi verz prvega speva:

srdu pogubnem, ki silo gorja prizadel je Ahajcem:

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U) (Sovre, 1997, str. 5)

hudo gorje, nič koliko ran je zadala Ahajcem,

(- U U / - U / - U U / - U U / - U U / - U) (Isak Kres, 2017, str. 13)

V Sovretovem prevodu drugega verza je bil heksameter uporabljen dosledno, petim daktilom sledi končni trohej. V novejšem prevodu pa začetnemu daktilu sledijo trohej, nato trije daktili in končni trohej.

Tretji verz prvega speva:

množico duš močnih upotil je v Hadove dvore,

(- U U / - / - U U / - U U / - U U / - U) (Sovre, 1997, str. 5)

vrste najdrznejših duš je strpala v Hadove veže,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U) (Isak Kres, 2017, str. 13)

V starejšem prevodu uvodnemu daktilu sledijo poudarjeni zlog, nato trije daktili in končni trohej. Heksameter je uporabljen, vendar spet ne popolnoma dosledno. Enako je tudi v prevodu Jelene Isak Kres, kjer za dvema daktiloma nastopi trohej, nato dva daktila in obvezni končni trohej.

Naslednji verz, ki smo ga analizirali, je bil četrti verz v prvem spevu:

duš junakov, a trupla pesom prepustil je v žrtje,

(- U / - U U / - U U / - U / - U U / - U) (Sovre, 1997, str.5)

kupe junaških teles pa v trganje psom prepustila,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U) (Isak Kres, 2017, str. 13)

V teh verzih je ponovno uporabljen heksameter, vendar njegova zgradba ni povsem dosledna. Četrti verz prvega speva starega prevoda vsebuje uvodni trohej, nato dva daktila, trohej, daktil in obvezni končni trohej. V novem prevodu najprej nastopita dva daktila, nato trohej, spet dva daktila in končni trohej. Oba prevajalca sta se torej držala pravila, da je na koncu verza obvezen trohej.

V šestem spevu smo analizirali prve štiri verze.

Prvi verz šestega speva:

Trojci in Grki ostali sami so v groznem pokolu,

(- U U / - U U / - U U / - U / - U U / - U) (Sovre, 1997, str. 26)

Kruti spopad so dotlej bogovi že vsi zapustili,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U) (Isak Kres, 2017, str. 65)

V obeh je prisoten heksameter, a ni uporabljen popolnoma dosledno; na koncu je uporabljen trohej, med obema verzoma pa trohej nadomesti daktil oziroma spondej.

Drugi verz šestega speva:

silno vrvenje vihra zdaj sem, zdaj tja po ravnini,

(- U U / - U U / - U / - U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 26)

boj jo je večkrat ubral zdaj sem, zdaj tja po ravnici,

(- U U / - U U / - U / - U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 65)

V obeh verzih za dvema začetnima daktiloma nastopita dva troheja, tema pa sledita daktil in končni trohej.

Tretji verz šestega speva:

kopji kovane ostí se vgrezajo v té kakor one,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 26)

vsepovsod so možje vihteli koničasta kopja

(- U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 65)

Četrti verz šestega speva:

sredi med tokoma rek, Simoénta in Ksántosa strugo.

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 26)

v poljih, kjer tekkel je Ksant in z druge strani še Simóent.

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 65)

V osemnajstem spevu smo analizirali prva dva verza.

Prvi verz osemnajstega speva:

Dókler tako se bijó, nalik plamenečemu ognju,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 118)

V tem ko so vztrajali v boju, podobni gorečemu ognju,

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 152)

Drugi verz osemnajstega speva:

z naglim korakom se bliža Antíloh, poslanec Ahilu.

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 118)

že je okretni glasnik Antíloh, prispel do Ahila

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Kres, 2017, str. 152)

V dvaindvajsetem spevu smo analizirali prva dva verza.

Prvi verz dvaindvajsetega speva:

Anti tako si Trojanci, plašní ko čreda jelenčet,

(- U U / - U U / - U U / - U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 137)

Trojci so stekli v trdnjavo kot plaho krdelo srnjadi,

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 203)

Drugi verz dvaindvajsetega speva:

znoj po mestu hladé, pijó in žejo gasijo,

(- U / - U U / - U / - U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 137)

tam so si brisali pot in hudo si žejo gasili,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 203)

V štiriindvajsetem spevu smo analizirali prve tri verze speva.

Prvi verz štiriindvajsetega speva:

Zbor je končan. Razidejo trume se k jadrnim ladjam,

(- U U / - U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 155)

Zbor je bil zdaj razpuščen, zato so se vsi razkropili

(- U / - U / - U U / - U U / - U / - U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 228)

Drugi verz štiriindvajsetega speva:

vsak napoti se k svoji. In vsem je v mislih večerja,

(- U U / - U / - U U / - U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 155)

h krovom okretnih veslač, misleč na jed in večerjo,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 228)

Tretji verz štiriindvajsetega speva:

spanja užitek sladak. Le Ahiles ne najde pokoja.

(- U U / - U U / - U U / - U U / - U U / - U)

(Sovre, 1997, str. 155)

zraven na sladki oddih. Ahil pa, zapreden v spomine,

(- U U / - U U / - U / - U U / - U U / - U)

(Isak Kres, 2017, str. 228)

V starejšem prevodu je prevajalec v tretjem verzu zadnjega speva dosledno uporabil heksameter, petim daktilom sledi končni trohej. V novejšem prevodu pa uvodnima daktiloma sledijo trohej, nato dva daktila in končni trohej.

3.4.1 Razprava analize notranje zgradbe

Opazili smo, da je heksameter redko dosledno uporabljen. Ker nismo analizirali vseh verzov v epu, te trditve ne moremo povsem potrditi, lahko pa na podlagi analiziranih verzov sklepamo, da v večina verzih kot alternativo daktilu in spondeju oba prevajalca uporabita trohej. V nobenem od analiziranih verzov nismo zasledili spondejev, vedno je bil namesto spondeja uporabljen trohej. Opazili smo tudi, da sta se oba prevajalca dosledno držala pravila, da mora biti na koncu verza trohej. Heksameter je bil uporabljen v obeh prevodih, vendar v veliko verzih ni povsem dosledno uporabljen.

Prevajalec je pri prevajanju velikokrat postavljen pred dilemo, ali naj upošteva predvsem jezik in besedilo izvirnika prevede čim natančneje ali pa naj bolj sledi ritmu in upošteva strukturo verza. V obeh prevodih sta se prevajalca verjetno odločila za kompromis; besedilo sta poskušala prevesti čim natančneje, hkrati pa čim doslednejše slediti ritmu in uporabiti heksameter. Zato se velikokrat zgodi, da je heksameter uporabljen, vendar ne v popolnoma dosledni obliki. V vseh naših primerih so se spremembe dogajala znotraj verza, na koncu pa je vedno nastopil končni trohej, ki je obvezen.

4 UGOTOVITVE

Po končani analizi sloga, jezika ter zunanje in notranje zgradbe obeh epov smo prišli do rezultatov. Pri analizi sloga, jezika in zunanje zgradbe smo rezultate interpretirali na podlagi analiziranih delov besedila, kar pomeni, da naše ugotovitve ne posplošujejo značilnosti prevodov v celoti, temveč analiziranih delov.

Po opravljeni analizi jezika izbranih verzov smo ugotovili, da v rabi jezika med obema prevodoma prihaja do velikih razlik. V Sovretovem prevodu so prisotne arhaične besede, kar je nedvomno posledica dejstva, da je prevod starejši. Prav tako so pogoste danes manj uporabljane besede, ki so velikokrat sklanjane ali spregane na ne povsem vsakdanje načine (kar se je zgodilo zaradi prevajalčeve dovzetnosti za rabo heksametra). Pogosta je uporaba zamenjanega vrstnega reda besed, zato je pesnitev bolj poetična in spevna. V primerjavi s Sovretovim prevodom je novejši prevod Jelene Isak Kres nedvomno sodobnejši in preprostejši. To se kaže v rabi besed, ki so nam bile kot bralcem poznane, zato dodatne razlage pomenov teh nismo potrebovali. Vrstni red besed se večinoma sklada z vsakdanjo uporabo, kar bralcu omogoča hitro razumevanje, prav tako pa tudi da zlahka sledi dogajanju. Zavedamo se, da nismo analizirali vseh verzov v prevodih, vendar lahko iz ugotovitev sklepamo, da se med starejšim in sodobnejšim prevodom Iliade v rabi jezika pojavljajo precejšnje razlike.

Pri analizi zunanje zgradbe smo ugotovili, da je heksameter redko dosledno uporabljen. Ker nismo analizirali vseh verzov v epu, te trditve ne moremo povsem potrditi, lahko pa na podlagi analiziranih verzov sklepamo, da v večina verzih kot alternativo daktilu in spondeju oba prevajalca uporabita trohej. V nobenem od analiziranih verzov nismo zasledili spondejev, vedno je bil namesto spondeja uporabljen trohej. Opazili smo tudi, da sta se oba prevajalca dosledno držala pravila, da mora biti na koncu verza trohej. Heksameter je bil uporabljen v obeh prevodih, vendar v veliko verzih ni uporabljen povsem dosledno.

Prevajalec je pri prevajanju velikokrat postavljen pred dilemo, ali naj upošteva predvsem jezik in besedilo iz izvornika prevede čim natančneje ali pa naj bolj sledi ritmu in upošteva strukturo verza. V obeh prevodih sta se prevajalca verjetno odločila za kompromis; besedilo sta poskušala prevesti

čim natančneje, hkrati pa čim doslednejše slediti ritmu in uporabiti heksameter. Zato se velikokrat zgodi, da je heksameter uporabljen, vendar ne v popolnoma dosledni obliki. V vseh naših primerih so se spremembe dogajala znotraj verzov, na koncu pa je vedno nastopil končni trohej, ki je obvezen.

Po analizi sloga v starejšem Sovretovem in novejšim prevodom Jelene Isak Kres smo ugotovili, da med njima prihaja do nekaterih razlik. Za Sovretov prevod so značilne številne metafore, ki se pogosto pojavijo v vsej pesnitvi. Če ga primerjamo s sodobnejšim prevodom, lahko ugotovimo, da se raba metaforika nekoliko zmanjša, kar lahko povežemo z razumevanjem vsebine. Prevod, v katerem se pojavlja manj metafor, besednih zvez s prenesenim pomenom, je zagotovo hitreje berljiv in za razumevanje enostavnejši. Večstavčnost povedi se dokaj sklada in je pogosta pri obeh, saj so spevi sestavljeni iz daljših povedi. Raba ločil si je ponekod zelo podobna, ponekod pa prihaja do večjih razlik, kar je najverjetneje odvisno od konteksta ter vrstnega reda besed, ki sta ga izbrala. Za Homerjevo *Iliado* so značilni stalni ukrasni pridevki, ki sta jih oba prevajalca prevedla drugače. V Sovretovem se tako pojavita na primer tresošlemi (Hektor) in brzonogi (Ahiles), v novejšem pa hitronogi (Ahil). Iz izbire teh in preostalih ukrasnih pridevkov, ki se v obeh prevodih pogosto pojavljajo na istih mestih, lahko opazimo razlike, saj so v starejšem prevodu uporabljeni danes manj znani pridevki, v novejšem pa sodobnejši. Na podlagi slogovne analize lahko zaradi razlik v primerjavi verzov zlahka ugotovimo, ali gre za novodobni prevod ali ne.

Po analizi sloga, jezika ter zunanje in notranje zgradbe smo pregledali hipoteze, ki smo jih nato potrdili ali ovrgli.

Hipoteza št. 1: Vsebinskih razlik med starejšim in novodobnim prevodom *Iliade* ni.

Hipotezo številka 1 smo potrdili, saj je kljub razlikam predvsem v jeziku in slogu vsebina ostala nespremenjena. V nekaterih primerih je bil dogodek izražen na drugačen način. Primer je prvi verz šestega speva:

Trojci in Grki ostali sami so v groznem pokolu, (Sovre, 1997, str. 26)

Kruti spopad so dotlej bogovi že vsi zapustili, (Isak Kres, 2017, str. 65)

V obeh prevodih je povedano, da so Ahajci in Trojanci v boju ostali sami, saj so ga zapustili bogovi, vendar je bilo dejstvo izraženo na dva različna načina.

Hipoteza št. 2: Novejši prevod je prilagojen literarni percepciji sodobnega bralca, kar se kaže v posodobljenem besedišču.

Tudi hipoteza številka 2 je bila potrjena, saj je v novejšem prevodu uporaba arhaičnega jezika veliko manj pogosta kot v starem. S tem je prevajalka prilagodila delo literarni percepciji sodobnega bralca, saj je besedilo prilagodila modernejšemu času. Izbirala je besede, ki so v širši rabi in niso zastarele.

Hipoteza št. 3: V sodobnem prevodu uporaba heksametra ni tako dovzetna kot v starejšem.

To hipotezo smo ovrgli, saj je uporaba heksametra na podlagi analiziranih verzov v obeh prevodih približno enako dovzetna. Prevajalca sta poskušala delo prevesti čim natančneje in hkrati slediti načelom heksametra. Tako je včasih prišlo do verzij heksametra, kjer je stopica na nekaterih mestih spremenjena in heksameter ni dosleden.

5 IZBOLJŠAVE

Po končani predstavitvi teoretičnega in empiričnega dela smo začeli razmišljati, kako bi bilo raziskovalno nalogo mogoče izboljšati. Razmišljali smo o idejah, s pomočjo katerih bi lahko nalogo izboljšali, da bi bila zanimivejša in verodostojnejša.

Naloge smo se lotili s primerjavo istih verzov v prevodu Antona Sovreta in Jelene Isak Kres, med katerimi smo iskali podobnosti in razlike, ki kažejo na časovno razliko med njunima nastankoma. Nalogo bi lahko izboljšali tako, da bi analizirali celotni spev (ali več teh) ter iskali njune povezave. S tem bi si pridobili večji spekter informacij, katerih rezultati ne bi bili pridobljeni po naključnem izboru analiziranih verzov. Rezultati bi bili obširnejši in (morda) natančnejši.

Naslednja možna izboljšava oziroma popestritev bi bil intervju s prevajalko sodobnejšega dela, Jeleno Isak Kres. Povprašali bi jo, kako se je lotila dela, po katerem delu se je zgledovala ob prevajanju, zakaj je izbrala takšen slog prevajanja in ali je z izbiro sodobnejšega jezika želela privabiti mlajše bralce k branju tega klasičnega dela. Njene odgovore bi primerjali z lastnimi ugotovitvami ter ugotavljali, ali so bile naše interpretacije pravilne.

Naloge bi se lahko lotili še obširnejše in verze iz obeh slovenskih prevodov primerjali z izvornikom, zapisanim v starogrščini, če bi bilo to mogoče, tj. če bi nama izvorno besedilo kdo lahko dobesedno prevedel.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Družbena odgovornost je po definiciji Evropske unije iz leta 2011 odgovornost za vpliv na družbo, kar vključuje vpliv na ljudi, njihove organizacije in naravo. Zavedamo se, da smo se lotili analize prevodov enega izmed najpomembnejših del svetovne književnosti, in prav zato smo se raziskav lotili s posebnim spoštovanjem tako do avtorja in prevajalcev kot do dela samega. K raziskovanju in izdelavi naloge smo pristopili odgovorno in kar se le da objektivno, brez želje po zlorabi ali škodovanju. Uporabljali in povzemali smo zgolj zanesljive vire. Pri svojem delu smo upoštevali naslednjih sedem načel družbene odgovornosti:

- **Odgovornost za vpliv** – raziskovalne naloge smo se lotili z namenom, da bi razširili svoje znanje o *Iliadi*, njenem nastanku ter zgradbi. Posvetili smo se dvema različnima prevodoma in ju med seboj primerjali. Zanimalo nas je, do kakšnih razlik je prišlo v jeziku prevodov, ki sta nastala v skoraj 60-letnem razmiku.
- **Transparentnost** – preglednost podatkov: raziskovalna naloga je v osnovi razdeljena na teoretični in praktični del, ki sta prav tako razčlenjena na poglavja in podpoglavja. Bralca usmerja kazalo, ki mu pomaga ob iskanju zelene vsebine. Posebno poglavje navaja vire in uporabljeno literaturo; oboje smo navajali tudi sproti, saj spoštujemo avtorske pravice.
- **Etično obnašanje** – med izdelavo naloge smo se vedli etično in upoštevali naslednje vrednote: poštenost, pravičnost in celovitost, da bi čim boljše zadostili načelom družbene odgovornosti.
- **Spoštovanje interesov deležnikov/interesnih skupin** – pri oblikovanju naloge nismo upoštevali le lastnih interesov, temveč tudi interese celotne skupnosti. Težili smo k objektiviteti in pazili, da nismo prenažno sklepali na podlagi premalo dokazov. Dopuščamo možnost lastne interpretacije podatkov, seveda ob utemeljenih razlogih in ustreznem znanju. V nalogi nikogar ne kritiziramo ali kako drugače žalimo.

- **Spoštovanje vladavine prava** – naloge smo se lotili z zavedanjem in s spoštovanjem vladavine prava države. Izdelana je po danih pravilih in načelih.
- **Spoštovanje mednarodnih norm obnašanja** – upoštevali smo mednarodne norme vedenja in se hkrati držali načela spoštovanja pravne države.
- **Spoštovanje človekovih pravic** – naloga spoštuje temeljne človekove pravice, ki jih poznamo, razumemo njihovo univerzalnost, ne glede na spol, vero, barvo kože idr.

7 ZAKLJUČEK

Namen naše raziskovalne naloge je bila analizirati in primerjati stari in novi prevod *Iliade*. Avtor starega prevoda je Anton Sovre, novega pa Jelena Isak Kres. Želeli smo ugotoviti, v čem se med seboj razlikujeta prevoda in ali se držita predpisane stopice – heksametra.

Oba prevoda smo analizirali slogovno in jezikovno ter analizirali zunanjo zgradbo. Ugotovili smo, da se prevoda razlikujeta jezikovno in slogovno, saj je besedišče novega prevoda prilagojeno literarni percepciji sodobnega bralca, v nasprotju s starim prevodom ne vsebuje starinskih besed, besedišče v novem prevodu je bralcu razumljivejše in bližje kot v starem. Raba metaforike se v novejšem prevodu zmanjša, ukrasne pridevke je vsak prevajalec prevedel drugače. Vsebinsko sta si prevoda zelo podobna. Heksameter je bil uporabljen v obeh prevodih, vendar v veliko verzih ni povsem dosledno uporabljen. Včasih je spondej ali daktil znotraj verza nadomestil trohej, vendar je bil na koncu verza vedno prisoten obvezni končni trohej.

Na podlagi analize jezika, sloga in zunanje zgradbe lahko povzamemo, da sta bila namen in cilj naloge dosežena.

8 VIRI IN LITERATURA

8.1 Literatura

GANTAR, K. (1963). *Na sledi za Homerjem*. Jezik in slovstvo, 9(1), 20–23.

GANTAR, K. (1999). Spremnna beseda: *O pesniku in njegovem delu*. V HOMER (1997): *Iliada*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.

HRIBERŠEK, M. (2013). *Po Plinijevem nebu in zemlji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

HOMER (1997). *Iliada*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

HOMER (2017). *Iliada*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

KOS, J. (2005). *Pregled svetovne književnosti*. Ljubljana: DZS.

PERKO, J. in HODAK, M. (2014): *Slovenščina na ustni maturi 2015*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

WHITMARSH, T. (2013). *Starogrška literatura*. Ljubljana: Modrijan.

8.2 Spletni viri

Encyclopædia Britannica (2019). *Homer*. Pridobljeno 19. 12. 2019 s

<https://library-eb-co-uk.eviri.ook.sik.si/levels/adult/article/Homer/106285>

Encyclopædia Britannica (2020). *Achilles*. Pridobljeno 5. 1. 2020 s

<https://library-eb-co-uk.eviri.ook.sik.si/levels/adult/article/Achilles/3532#>

Encyclopædia Britannica (2020). *Hexameter*. Pridobljeno 8. 1. 2020 s

<https://library-eb-co-uk.eviri.ook.sik.si/levels/adult/article/hexameter/40333#>

<https://www.hexameter.co/>

Fran (2019). Pridobljeno s <https://fran.si/>